

Нонік В.В.,

*к.ю.н., завідувач кафедри економічної
безпеки, публічного управління та адміністрування*

Грицишен Д.О.,

*К.е.н., доцент, доцент кафедри економічної
безпеки, публічного управління та адміністрування
Житомирський державний технологічний університет*

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Про поняття «безпека» на сьогодні в наукових колах не існує єдиної думки. На нашу думку, багатозначність даного поняття не є проблемою в науці, а свідчить лише про дискусійність стосовно підходу до сутності поняття «безпека». Адже дане поняття є багатозначне й, відповідно, кожен дослідник визначає власний підхід, який залежить від об'єкту дослідження, обраної методології та тих умов, які були визначені як базові під час дослідження та обумовили його актуальність.

Відповідно до тлумачень в науковій літературі про безпеку можна говорити з наступних підходів: по-перше, безпека підприємства як певний стан; по-друге, безпека підприємства як сукупність методів або комплекс заходів; по-третє, безпека підприємства як захищеність його діяльності; по-четверте, безпека підприємства як сукупність чинників.

Усі із зазначених підходів мають право на існування, проте на сьогодні поняття безпеки підприємства вийшло на досить актуальний рівень як в теорії, так і в практиці управління господарською діяльністю підприємства, а тому розглядати тлумачення безпеки підприємства, лише враховуючи один із підходів, не дозволить повністю охопити об'єкт

наукового дослідження. Виходячи з цього, пропонуємо врахувати всі зазначені підходи до сутності безпеки підприємства, що, в результаті, дозволить сформувати основні напрями розвитку системи управління економіко-екологічною безпекою.

Усі із зазначених підходів можуть бути інтегровані в два основних, власне, як і категорія сталого розвитку, в рамках теорії якої вивчається економіко-екологічна безпека підприємства, а саме: безпека підприємства як стан та як сукупність методів (комплекс заходів). Причому зазначені два визначення взаємопов'язані між собою, адже сукупність методів (комплекс заходів) будуть направлені на забезпечення такого стану. Крім того, у підхід як певний стан інтегрується такий підхід до безпеки підприємства як захищеність господарської діяльності підприємства, а до сукупності методів (комплекс заходів) – сукупність чинників, адже саме вони визначають порядок використання окремих методів забезпечення безпеки підприємства.

Зазначені підходи до сутності безпеки підприємства є взаємопов'язаними, адже підхід до безпеки підприємства, який характеризується сукупністю методів та комплексом заходів, направлений на забезпечення відповідного стану безпеки. У свою чергу, управління безпекою підприємства є взаємопов'язаним з підсистемами бухгалтерського обліку та аналізу. Так, зокрема, оцінка безпеки підприємства як відповідного стану господарської діяльності здійснюється в системі економічного аналізу шляхом застосування відповідних аналітичних показників, які дозволяють оцінити її стан, визначити причинно-наслідкові зв'язки, виявити резерви та сформувати комплекс заходів щодо підвищення рівня безпеки підприємства. У свою чергу, в системі бухгалтерського обліку формується інформація, яка є основою забезпечення управлінських рішень щодо застосування такого чи іншого

комплексу методів та заходів з управління діяльністю в забезпеченні відповідного рівня безпеки.

Особливою складовою безпеки підприємства є економічна безпека підприємства. У науковій літературі питання сутності економічної безпеки підприємства є досить популярним. Усі представлені дефініції економічної безпеки підприємства можна згрупувати за різними підходами, проте всі вони можуть інтегруватися в два основні, ідентичні підходи до сутності поняття безпека підприємства. Це є логічним, адже економічна безпека є однією із складових безпеки підприємства.

Екологічна безпека на сьогодні у наукових працях розглядається як сукупність заходів із охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів, забезпечення життєдіяльності людей; принцип охорони навколишнього середовища; сукупність наукових знань та принципів; стан навколишнього середовища; перебудова господарської діяльності; складова глобальної і національної безпеки.

Кожне із зазначених визначень характеризує певну область дослідження, зокрема, підхід до екологічної безпеки як сукупності заходів із охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів, забезпечення життєдіяльності людей, пов'язане з природокористуванням. Такі підходи як принцип охорони навколишнього середовища та стан навколишнього середовища характеризується природоохоронною діяльністю. Сукупність наукових знань та принципів характеризує екологічну безпеку як науку. У свою чергу, підхід до екологічної безпеки як складової глобальної і національної безпеки визначає її місце в науці про безпеку, яка поширюється на різні рівні суспільних систем та розвитку суспільства. У цілому, можна говорити про наступні характерні риси екологічної безпеки, які поєднують у собі всі представлені дефініції: погіршення екологічного стану; вплив на навколишнє середовище; вплив на здоров'я та життя людини; використання природних ресурсів; природні явища.

Зважаючи на особливості нашого дослідження, екологічну безпеку потрібно розглядати на рівні підприємства як складову безпеки підприємства в цілому. Проте говорити про можливість її розгляду без економічного контексту є не можливим, а якщо зважати на положення сталого розвитку, то економічна та екологічна безпека підприємства мають бути інтегровані. Розгляд двох систем безпеки підприємства в такому ключі призводить до певної невизначеності, а саме: економіко-екологічна безпека є ширшим чи вузьким поняттям, аніж екологічна та економічна безпеки підприємства. У такому руслі пропонуємо розглянути два підходи: ширше розуміння: економіко-екологічна безпека підприємства є комплексною складовою безпеки підприємства, яка направлена на управління всією сукупністю загроз економічного та екологічного характеру; вузьке розуміння: економіко-екологічна безпека підприємства є інтегрованою складовою безпеки підприємства, яка направлена на управління обмеженою сукупністю загроз економіко-екологічного характеру.

Із широким розумінням економіко-екологічної безпеки все зрозуміло, а от з вузьким виникають питання щодо обмеженості сукупності загроз. Такі загрози пропонуємо визначати як такі, які мають вплив не лише на економічну, екологічну безпеку підприємства, а й в цілому на ту й іншу, впливають як на рівень економічної, так і екологічної безпеки одночасно. Тобто, здійснюють вплив на стан соціально-еколого-економічної системи підприємства. Зазначимо, що широке розуміння економіко-екологічної безпеки включає в себе вузьке розуміння. У даному дослідженні, зважаючи на обраний підхід до сталого розвитку, економіко-екологічну безпеку будемо розглядати у вузькому розумінні, адже широке розуміння економіко-екологічної безпеки дослідити в межах одного дослідження є не можливим.

У нашому дослідженні ми спробуємо розширити наукові економічні знання про економічну безпеку, які отримані попередниками, в напрямі

інтегрованих економіко-екологічних об'єктів. Специфіка отримання нового наукового знання полягає в розгляді господарської діяльності підприємства як соціально-економіко-екологічної системи. У зв'язку з цим пропонуємо наступні підходи до сутності економіко-екологічної безпеки підприємства (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Запропоновані підходи до сутності поняття економіко-екологічна безпека підприємства

Підхід	Визначення
Економіко-екологічна безпека підприємства як стан	стан соціально-еколого-економічної системи підприємства, який характеризується високим рівнем функціонування внутрішніх економіко-екологічних підсистем управління, ефективністю використання природних ресурсів підприємства та реагування на зміни у зовнішньому середовищі, що забезпечує безперервність функціонування підприємства та сталий розвиток в умовах економіко-екологічних загроз внутрішнього та зовнішнього середовищ
Економіко-екологічна безпека підприємства як сукупність методів (комплекс заходів)	система економіко-екологічних методів та заходів з управління господарською діяльністю підприємства, які направлені на забезпечення такого стану соціально-еколого-економічної системи підприємства, який характеризується високим рівнем функціонування внутрішніх економіко-екологічних підсистем управління, ефективністю використання природних ресурсів підприємства та реагування на зміни у зовнішньому середовищі, що забезпечує безперервність функціонування підприємства та сталий розвиток в умовах економіко-екологічних загроз внутрішнього та зовнішнього середовищ

У результаті дослідження дефініції категорії сталий розвиток та понять безпека, економічна безпека, екологічна безпека та економіко-екологічна безпека нами визначено їх сутність, різноплановість тлумачення та взаємозв'язок. Це дозволяє структурувати подальше дослідження та обґрунтування нових організаційно-методологічних положень бухгалтерського обліку та економічного аналізу як інформаційних підсистем управління економіко-екологічною безпекою.

Проте, враховуючи лише зазначені категорії та поняття, розуміння економіко-екологічної безпеки підприємства не має цілісного характеру. Так, для формування комплексного категоріально-понятійного апарату економіко-

екологічної безпеки підприємства потрібно визначитися з такими ключовими поняттями як загроза та ризик та визначити їх властивості, які впливають на стан економіко-екологічної безпеки, що проявляються в класифікації.